

KUTATÓKÖZPONT NEVE:
Társadalomtudományi Kutatóközpont
KUTATÓINTÉZET NEVE:
Kisebbségkutató Intézet
Cím: formátum: irányítószám, város, utca/tér stb., házszám
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
Postafiók címe: irányítószám, város, Pf. száma
1476 Budapest 100, Pf. 340.
telefonszám: formátum: (01) 234 567
(061) 224 6790
honlap:
https://kisebbssegkutato.tk.hu
e-mail:
kisebbssegkutato@tk.hu

I. A Kisebbségkutató Intézet kiemelt eredményei a 2020. évre vonatkozóan

A szolidaritás helyi és transznacionális környezetben c. tématerület keretében folytatott kutatások:

A szolidaritás mint a járvány okozta válságra adott válasz: akciók és diskurzusok (1.1. Egészség, Covid19: a koronavírusjárványhoz kapcsolódó kutatás, 3. Emberi erőforrás: társadalom). Az összetett, kvalitatív és kvantitatív módszereket egyaránt alkalmazó intézeti kutatás 2020-ban indult annak felderítésére, hogy a járvány okozta válsághelyzetben a segítségnyújtásnak, a szolidaritásnak és a jótékony cselekvésnek milyen formái jelennek meg. Azok hogyan, milyen kapcsolatokra épülve, milyen intézményekbe ágyazódva szerveződnek meg; milyen formákban és platformokon kommunikálnak. Kiket céloznak meg az akciók kezdeményezői, és kiknek az együttműködésére számítanak. Különös figyelmet fordít arra, hogy milyen társadalmi kategóriák jelennek meg a segítségre méltók között; és ezeket a szolidaritási tevékenységeket a résztvevők hogyan rangsorolják. Azon belül milyen helye van az egészségi állapotnak, az életkornak, a szegénység és a gazdasági hátrány által meghatározott társadalmi csoportoknak, továbbá etnikai és migrációból eredő kisebbségeknek. Vizsgálja, hogy nyílnak-e meg új támogatási formák a mélyszegénységben élők irányába, vagy pont ellenkezőleg lezáródnak a korábbi források is. A kutatás elsősorban a városi és vidéki Magyarországra fókuszál, de együttműködő partnereink munkája révén angliai és romániai összehasonlításra is sor kerül. Az első eredmények rangos nemzetközi folyóiratcikkekben és egy műhelykonferencián lettek bemutatva.

Mobilitás, verseny és szolidaritás transznacionális formái. Magyarok Németországban (3. Emberi erőforrás: társadalom). A Humboldt Egyetemmel közös kutatás célja a Németországban élő és dolgozó magyarok munkaerőpiaci helyzetének, relatív jólétének, sikerei és kudarcai strukturális összefüggéseinek a feltárása, valamint annak megválaszolása, hogy az Európai Unió belüli mobilitás tapasztalatai milyen hatással vannak az Európán kívülről érkezők megítélésére a verseny, a biztonság és a szolidaritás keretei között. 2020-ban két nemzetközi és egy hazai publikáció jelent meg, amelyek az európai szelektív mobilitási rendszerben való helyezkedés és a szolidaritás összefüggéseit vizsgálják elsősorban abból a megközelítésből, hogy a menekültellátásban végzett jótékonykodás és fizetett munka hogyan hat az európai migránsok strukturális és érzékelt munkaerőpiaci helyzetére. A módszerük online survey és interjú adatfelvétel. Megállapítják, hogy az önkéntesen végzett szolidaritási munka növelte a németországi magyar migránsok esélyét arra, hogy fizetett munkát találjanak, ami sokak számára az előrelépést jelentette a formális munkaerőpiacon is. Ez a strukturális összefüggés az értelmezések szintjén a migráns élethelyzetek azonosságának és a személyes példákra hivatkozó meritokratikus diskurzusokat erősítette.

Kisebbségi kompetenciák c. tématerület keretében folytatott kutatások:

Az iskola nem sziget. Oktatási és társadalmi reziliencia multietnikus környezetben (3. Emberi erőforrás: társadalom). A Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) által 2016-2021 között támogatott kutatás azt vizsgálja, hogy mitől lehet sikeres egy iskola. Az iskolai eredményeket ugyan nagymértékben a családi háttér határozza meg, de kérdés ugyanakkor, hogyan képesek a diákok az iskola külső és belső környezeti adottságaira építve sikeresek lenni. A reziliencia ezen jelensége a kutatás első szakaszában statisztikai eszköztárral lett vizsgálva, a második szakaszban pedig kvalitatív módszerekkel. Az év folyamán lezárult a terepmunka a kiválasztott településeken, elkészültek az első iskola- és közösségtanulmányok, amelyek alapján kezd néhány fontos eredmény körvonalazódni: 1. A statisztikai reziliencia nem érhető könnyen tetten a mindennapi iskolai gyakorlatban; 2. Valószínű újra kell értelmezni a reziliencia fogalmát is, és azt nem a sikeresség kritériumaként kell leírni, hanem a szinten tartás eszközeként; 3. A módszertani sokszínűségnek nincs feltétlenül kapcsolata az iskolai rezilienciával, a hagyományos, frontális módszerek is elvezethetnek a reziliencia „szinten tartásához”; 4. Ugyan az alaphipotézis az volt, az iskola nem sziget, a fenntartói átalakulások következtében az iskola éppen ellenkezőleg gyakran inkább szigetként működik, hiszen nincs közvetlen, élő kapcsolata a helyi önkormányzattal, a községgel; 5. Erős területi szegregációs folyamatok érvényesülnek, a white flight jelenséget az egyházi fenntartású iskolák térnyerése felerősítette.

Társadalmi mobilitás és etnicitás. Az iskolai sikeresség útjai, kimenetei (3. Emberi erőforrás: társadalom). Az NKFIH által támogatott kutatás elsőgenerációs roma és nem roma diplomások iskolai mobilitási útjait, félig strukturált narratív mélyinterjúk és etnográfiai módszer segítségével vizsgálva, arra keresi a választ, hogy vajon a diploma megszerzésével elért társadalmi pozíciónövekedés együtt jár-e társadalmi mobilitással, a mobilitás hogyan hat az érintettek személyes jólétére. Végül, azt is vizsgálja, hogy vannak-e különbségek roma és nem-roma elsőgenerációs diplomások mobilitási pályái között, és hogy lehet-e a roma diplomások esetében egy sajátos, ún. kisebbségi mobilitási útról beszélni. Az eredmények egy workshopon és két angol nyelvű publikációban lettek közreadva.

Az etnikai gazdaság intézményesülésének kísérletei az erdélyi és a felvidéki magyarok körében (3. Emberi erőforrás: társadalom, gazdaság). Az NKFIH által támogatott kutatás központi kérdése, hogy Erdélyben és Felvidéken milyen szerepet játszik az etnicitás a gazdasági együttműködés irányításában, a gazdasági folyamatok regulációjában. A gazdaságszociológiai és intézményi közgazdaságtani megalapozottságú alap kutatás elsősorban azt vizsgálja, hogy mennyire költségesek és hatékonyak az etnicitás mentén szerveződő intézményi megoldások, mennyire eredményesek az etnikailag semleges stratégiákkal szemben. Melyek a sikeres etnikai alapú koordináció jellemzői a különböző intézményi szinteken és hogyan kerülnek összhangba a hatósági és a piaci koordinációval? Miért sikertelenek egyes esetekben az etnikai kezdeményezések? Az eredmények az év során több hazai konferencián és két közleményben lettek bemutatva.

Az egyházak növekvő szerepvállalása a közoktatásban és az oktatáspolitikában (3. Emberi erőforrás: társadalom). A 2020 végén indult, az NKFIH által támogatott posztdoktori kutatás azt vizsgálja, hogy az egyházak növekvő oktatáspolitikai szerepvállalásával hogyan értelmeződik át az állam és a jóléti szolgáltatásokat igénybe vevő állampolgárok viszonya. Emellett kistérségi esettanulmányok segítségével elemzi, hogy hogyan alakult át a közoktatási rendszer és a minőségi oktatáshoz való hozzáférés három hátrányos helyzetű kistérségben. A kutatás első évében félig strukturált interjúk készültek az államigazgatás, valamint az egyházak tanügyigazgatásának döntéshozóival, programfelelőseivel, pedagógiai és oktatásügyi szakértőivel.

A diverzitás és jólét összefüggései Erdélyben (3. Emberi erőforrás: társadalom, gazdaság). Az eredmények azt mutatják, hogy romlanak az erdélyi magyarok pozíciói, és növekszik az etnikai-nyelvi alapú intézményi párhuzamosság a gazdaságban is. Az MTA Bolyai ösztöndíj által támogatott kutatás eredményei szerint mindezt három, egymással összefüggő tényező befolyásolja: a magyarok demográfiai koncentrálódása, a román nyelvtudás romlása, valamint az inter-etnikus kapcsolatok leépülése. Az etnikai polarizáció növekedése a helyi gazdaság fejlődésére negatív hatással van. Minél nagyobb a kisebbségek jelenléte egy településen, annál rosszabbak az aggregált jóléti mutatók, a párhuzamosság kedvezőtlen hatásai pedig elsősorban a közjavakkal való gazdálkodásban jelentkeznek.

Kisebbségtörténeti kutatások c. tématerület keretében folytatott kutatások:

Székelyföldi önkép-építés a 19-20. században (3. Emberi erőforrás: társadalom, történelem). Az NKFIH által támogatott kutatás a székelyföldi regionális azonosság történeti megkonstruálásának, illetve a működtetőinek a feltárását tűzte ki célul. Az év során a főbb eredmények között megjelent három monográfia az 1989 utáni társadalmi változásokról és az erdélyi magyar elitek politikai-ideológiai alternatívakereséseiről, illetve két jegyzetelt életmű válogatás (Paál Árpád, Fábíán Ernő), amelyek a székelyföldi elit azonosságépítés modelljeit jelenítik meg. További tanulmányok foglalkoznak az 1918 utáni útkereséssel és a helyi társadalmak átalakulásával. A projekt egy disszertáció elkészítését is támogatta, amely a székely zászló közösségi funkcióját elemzi. Az intézeti honlapon került közreadásra Bányai János (szerkesztő, tanár, geológus) kéziratot hagyatékának katalógusa, valamint a jelen és más programokban digitalizált határon túli magyar periodikák katalógusa. A Fábíán Ernő válogatáshoz elkészült az életmű bibliográfiája is. Bibliográfiai adatbázisként az Erdélyre, Székelyföldre, romániai magyarságra vonatkozó bibliográfiai adatbázis is publikálásra került kb. 12 ezer tétellel.

Kisebbségi magyar közösségek a 20. században (3. Emberi erőforrás: társadalom, történelem). A kutatás az etnokulturális alapon szerveződő közép-európai magyar kisebbségi hálózatok intézményesülését, közösségi működését vizsgálja adatbázisok, bibliográfiák, digitális szövegtárak, dokumentumgyűjtemények, monográfiák és kronológiák segítségével. A projekt eredményeként az év folyamán elkészült a Vajdaság településeinek etnikai és felekezeti statisztikája (1870-2011), Muravidék (Szlovénia) településeinek etnikai és felekezeti statisztikája (1870-2002), a határon túli magyar digitalizált periodikák elérhetősége, valamint a csehszlovákiai magyar kisebbség történeti kronológiája 1944-1991 között.

Németek Magyarországon 1950-1990 (3. Emberi erőforrás: történelem). Az NKFIH által támogatott kutatás célja a magyarországi németység 1950-1990 közötti történetének monografikus feldolgozása. A beszámolási évben befejeződött a magyarországi németek történetét a szocialista korszakban vizsgáló alap kutatás első fázisa, az 1950-1970 közötti időszak feldolgozása. A közösség helyzetét alapvetően három szempont alapján vizsgálta: a politikai hatalom céljai és azok megvalósításának módja, a közösség reflexiói, valamint az így meghatározható folyamat hatásai szerint. Egyfelől azt elemzi, hogy a kitelepítések lezárulása után a politikai hatalom hogyan viszonyult a Magyarország területén maradt mintegy 220 ezer német nemzetiségű személyhez. Ehhez kapcsolódóan vizsgálta a nemzetiségpolitika elméleti és fogalmi kereteit, illetve a tényleges céljait és tartalmi elemeit. Emellett nagy figyelmet szentelt a konkrét lépések, események, az ebben szerepet játszó aktorok motivációinak, a döntések megvalósításának, a kisebbségek mozgásterének. Másfelől vizsgálta a német kisebbségnek a politikai hatalom intézkedéseivel való viszonyulását, és különösen az állam és polgára közötti viszonyra, a közösség belső törésvonalaira fordított figyelmet. A projekt legfontosabb eredményei egy monográfiában és egy szerkesztett tanulmánykötetben jelentek meg.

A magyarországi német szervezetek helyi és regionális szintű aktivitása 1924 és 1945 között (3. Emberi erőforrás: történelem). Az NKFIH által támogatott projekt keretében elkészült egy szerkesztett tanulmánykötet, valamint folytatódott az intézeti honlapra felkerült, kereshető, települési szintű térképes adatbázis bővítése is. Elkezdődött továbbá a levéltári dokumentumok feldolgozása és az összegző monográfia írása.

Zsidó cserkészcsapatok története: identitás és emlékezet (3. Emberi erőforrás: történelem). A Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány által támogatott kutatás célja az 1913 és 1948 között működő zsidó cserkészcsapatok történetének sokoldalú feltárása korabeli források, visszaemlékezések és tárgyi emlékek alapján. A kutatás az eseménytörténeten túllépve vizsgálja a zsidó cserkészcsapatok szerepét kezdetben a cionista identitásépítésben, majd a két világháború között a felekezeti (neológ) ifjúságnevelési stratégiában, illetve a családi szintű asszimilációs vagy épp disszimilációs törekvésekben. Az elcsatolt területek vonatkozásában a kétszeres kisebbségi létbe került magyar ajkú zsidó közösségek közösségépítő munkájában betöltött szerepét kutatja. 2020 folyamán öt vidéki zsidó cserkészcsapat történetének feltárása kezdődött meg helyi levéltári és múzeumi anyagok alapján. Az elkészülő tanulmányok a Regio folyóirat egyik 2021-es számában fognak megjelenni.

Holokausz túlélő gyerekek Magyarországon: gyerekotthonok, iskolák, sorsok (3. Emberi erőforrás: történelem). A Nácizmus Üldözötteinek Országos Egyesülete által támogatott forráskiadás célja az volt, hogy összegyűjtse a pesti zsidó hitközség árvaházai és a cionista gyermekotthonok egykori növendékeinek korábban jórészt még nem publikált történeteit. Mivel a magyarországi történelmi kutatásban eddig ismeretlen, feltáratlan területről van szó, ezért az interjúk elkészítése, emlékezések megszerkesztése mellett a korszakot és intézménytörténeti keretet bemutató bevezető tanulmány is alapos forrásfeltárás eredménye. A kötet 2020 végén jelent meg *A Vészkorszak árvái - A magyarországi zsidó árvaházak és gyermekotthonok emlékezete* címmel.

Kisebbségi jog, etnopolitika c. tématerület keretében folytatott kutatások:

COST ENTAN – European Non-Territorial Autonomy Network (3. Emberi erőforrás: társadalom). A COST Action Program támogatásával 2019-ben indult az európai személyi elvű, nem-területi autonómiákat kutató hálózat, amelynek egyik (Jog és politika) munkacsoportját az intézet egyik munkatársa vezeti. A kutatás a nem-területi autonómia politikai és jogi kérdéseit elemzi, és célja, hogy a COST kutatási hálózaton keresztül az európai gyakorlatok széleskörű elemzésével mutassa be a nem-területi autonómiák kihívásait és javaslatokat fogalmazzon meg ezek hatékonyságával kapcsolatban. A munkatársak közreműködtek a személyi elvű autonómiákról szóló bibliográfia, valamint szakpolitikai javaslatok összeállításában. Az Intézet ad otthont a soron következő konferenciának, amelyet a szervezők 2021 őszére halasztották.

Kétoldalú szerződéses kapcsolatok és kisebbségvédelem Közép- és Délkelet-Európában (3. Emberi erőforrás: társadalom). Az NKFIH által támogatott kutatás célja, hogy megvizsgálja, hogyan érvényesülnek a közép- és délkelet-európai térségben megkötött bilaterális szerződések kisebbségvédelmi normái. A kisebbségek védelme szempontjából releváns kétoldalú szerződések vizsgálata rávilágított arra, hogy a szerződések megkötése nagyon fontos eleme volt a térség államainak euro-atlanti integrációjában, de azok gyakorlatba ültetése sokszor problémás, és valójában kevés hatással tudtak lenni az érintett kisebbségek jogainak biztosítására. Ezt jelzi az, hogy a szerződésekben létrehozott kormányközi vegyesbizottságok üléseinek, döntéseinek nyomon követése igen hiányos. A kutatás egyik eredménye, hogy a Magyarország és szomszédai által létrehozott kisebbségi vegyesbizottságok jegyzőkönyveit sikerült összegyűjteni, a különböző nyelvű változatokat egymással összevetve és kommentárral ellátva online adatbázisban közzétenni. A kutatás azt is vizsgálta, hogy a kétoldalú szerződésekben a nemzetközi soft-law dokumentumokra való utalások vajon alkalmasak-e arra, hogy a kisebbségvédelemben egy regionális szokásjog kialakítását segítsék elő.

A kisebbségi önkormányzatiság eredményessége Közép- és Délkelet-Európában (3. Emberi erőforrás: társadalom). A Bolyai ösztöndíj által támogatott kutatás célja, hogy összehasonlító keretek között feltárja és kiértékelje a személyi elvű vagy kisebbségi kulturális autonómiák hatékonyságát, eredményességét azon közép- és délkelet-európai országok esetében, ahol a regisztrált kisebbségi választóknak lehetőségük van választások útján, közvetlen vagy közvetett módon létrehozniuk autonóm testületeiket különböző szinteken (Magyarország mellett Horvátországban, Szerbiában és Szlovéniában). A projekt első éve az autonómiák ún. belső kapacitására összpontosított, amely alatt egyfelől azok területi lefedettségét, másfelől pedig politikai mobilizációs, választási részvételre ösztönző képességét vizsgálja. Az előbbi vonatkozásában a kutatás a kisebbségi önkormányzati/tanácsi választások települési szintű regisztrációs és részvételi adatait vetette össze a népszámlálások kisebbségekkel kapcsolatos eredményeivel. A második aspektus vonatkozásában a kisebbségi választási adatokat a projekt összehasonlítja az egyéb etnikai jellegű szavazással. Az adatgyűjtés és –elemzés mellett a beszámolási időszakban a vonatkozó szakirodalom és a jogszabályi háttér feltárása zajlott, valamint megkezdődött az eredményesség kiértékeléséhez szükséges módszertan és indikátorok kidolgozása is.

II. Tudományszervezési eredmények, események

1. Rövid általános ismertető a kutatóhely tudományos munkáját illetően

Az intézet a magyarországi kisebbségkutatás meghatározó inter- és multidiszciplináris tudományos műhelye, amely alap- és alkalmazott kutatásokat végez a különböző kisebbségi közösségeket érintő társadalmi, gazdasági, történeti, politikai, jogi, kulturális és demográfiai kérdésekről, legfőképp a magyarországi nemzetiségek és a romák, a határon túli magyarok, a kivándorolt magyar diaszpóra csoportok, a bevándorlók, valamint a közép-európai zsidóság vonatkozásában. A beszámolási időszakban a főbb eredményekről több rangos publikáció is megjelent: a hazai monográfiák és tanulmánykötetek mellett a munkatársak mintegy tíz impakt faktoros cikket is publikáltak vezető világfolyóiratokban. Két fiatal kutató az év során megszerezte a PhD fokozatot. Egy munkatárs elnyerte az NKFIH posztdoktori kutatási pályázatát, amely az egyházak szerepvállalását vizsgálja a közoktatásban és a hátrányos helyzetű régiókban. A járvány ellenére, a korábbi évekhez hasonlóan, rendszeresen kerültek megrendezésre az intézet szakmai profiljába illeszkedő nyilvános események, konferenciák, előadások, kisebb műhelyviták és kerekasztal-beszélgetések virtuális vagy hibrid formában. Az intézet *REGIO* című online és nyílt hozzáférésű folyóirata a beszámolási időszakban négy számmal jelent meg. Az intézet a magyarországi kisebbségkutatást digitális tartalommal, szövegtárakkal, adatbázisokkal, valamint hírekkel legátfogóbban ellátó honlapot és Facebook profilt működtet. Mindezekon túl jelentős szerepet játszik a TK angol nyelvű periodikájának, a Q2-es besorolású *Intersections* folyóirat szerkesztésében is. Az év folyamán két kutató részesült rangos szakmai kitüntetésben: egyiküknek a Magyar Szociológiai Társaság Erdei Ferenc Emlékérmét ítelték oda, a másik kolléga pedig elnyerte a Suevia Pannonica Vereinigung der Ungarndeutscher Akademiker e.V. Heidelberg tudományos díját a magyarországi németiség történetéhez kapcsolódó kutatási és publikációs tevékenységéért, valamint a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata által alapított, a Magyarországi Németiségért Arany Dísztű kitüntetésben is részesült.

2. A tudomány és a társadalom kapcsolata, társadalmi hasznosság

Az intézet számára stratégiai kérdésnek számít, hogy a kutatók által felhalmozott és publikált ismeretek, adatok mind az érdeklődők, mind a szakmai-kutatói közönség számára is elérhetővé váljanak. A beszámolási időszakban, a járvány ellenére 10 nyilvános szakmai rendezvény került megrendezésre döntően online felületeken vagy hibrid módon: konferenciák, műhelyszemináriumok, kéziratviták, neves hazai és külföldi kutatók előadásai és szakmai

beszélgetések. A Kutatók Éjszakája rendezvénysorozat keretében az intézet online felolvasó estet tartott rövid esszékkel arról, hogy a különböző kutatási témákban, szituációkban, egyéni kutatói életutakban miként jelenik meg a haza, az otthonosság fogalma. Az eseményekről, illetve más, kisebbségkutatással kapcsolatos hírekről, szakmai publikációkról az intézet honlapja és Facebook profilja is folyamatosan tájékoztatta az érdeklődőket. Az utóbbi növekvő látogatottságát jelzi, hogy az év végére jelentősen, mintegy 2200-ra nőtt az oldal követőinek a száma. Az intézet legfrissebb eredményeiről az év során három munkatárs is beszámolt a TK Véleményeken túl című podcast adásaiban.

A *Regio – Kisebbség Kultúra Társadalom Politika* c. intézeti nyílt hozzáférésű e-folyóiratnak a beszámolási időszakban négy száma jelent meg, valamint intézeti közreműködéssel folyt továbbra is a kutatóközpont Q2-es besorolású, nemzetközi társadalomtudományi folyóiratának, az *Intersections – East European Journal of Society and Politics* szerkesztése is.

A kisebbségkutatás egyes területei iránt érdeklődők tájékozódását, valamint a szakmai kutatómunkát hivatott elősegíteni a honlap Digitális Olvasószoza menüpontja a növekvő számú digitalizált és szabadon hozzáférhető kiadvánnyal és kereshető adatbázissal. Utóbbiak többek között vajdasági és muravidéki népszámlálási adatbázisokkal, Kárpátaljáról szóló magyar-ukrán kétnyelvű kronológiával, a csehszlovákiai magyar kisebbség történeti kronológiájával, a határon túli magyar periodikák elérhetőségével, valamint a magyarországi németek két világháború közötti történetére vonatkozó térképes adatbázissal bővültek. A Trianon-évforduló kapcsán sokan kértek az intézettől az érintett területek nemzetiségi viszonyairól, a magyar kisebbségek történetéről és a budapesti kormányok határon túli magyarokkal kapcsolatos politikájáról szóló dokumentációt. Ezek kapcsán két válogatott bibliográfia lett összeállítva és az intézeti honlapon közreadva: a Magyar stratégiák, elképzelések a határon túli magyarok helyzetének kezelésére című, illetve a 100 év – 100 könyv a magyar kisebbségek történetéről c. válogatás. Mellettük elkészült a mintegy 36 helyi esettanulmányt tartalmazó, Kárpát-medencei uralomváltozások lokális történetei 1918–1920 című digitális szövegtár is. Intézeti szakértői közreműködéssel készült el a Magyar politikai foglyok náci koncentrációs táborokban c. két részből álló, valamint a kolozsvári székhelyű Iskola Alapítvány megrendelésére leforgatott és 2020 tavaszán befejeződött Magyarok Romániában – száz év történelem c. nyolcrészes dokumentumfilm, amelyek az interneten megtekinthetők.

Intézeti rendezvények 2020-ban:

- Társadalmi mobilitás és etnicitás: Az iskolai sikeresség útjai, kimenetei és rejtett költségei. NKFIH interim kutatói workshop, január 7.
- Bilaterális kisebbségvédelem: a magyar-szlovén kisebbségvédelmi egyezmény háttérére és gyakorlata. Könyvbemutató a ljubljana-i Etnikai Tanulmányok Intézetével közösen, február 18.
- Populism and the Pandemic (Speaker: Roger Brubaker, Professor of Sociology, UCLA). Webinar, június 18.
- Szolidaritás korona-járvány idején. Műhelykonferencia az ELTE TÁTK Szociológiai Intézetével közösen, október 6.
- Könyvbemutató a magyarországi németek történetéről, október 6.
- A Musza Dagh negyvenezer napja. Konferencia, október 20.
- A Társadalomtudományi Kutatóközpont Social dynamics. Inequalities, integration, mobility and migration c. konferenciája és társrendezvénye, a Goethe Intézettel közösen szervezett, Közös utakon. Migrációs narratívák c. konferencia, november 16-17.
- Változás és változtatás: kihívások és válaszok interdiszciplináris megközelítésben. III. Ilyés Zoltán emlékkonferencia a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Tanszékével és a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékével közösen, november 20.
- Kutatók Éjszakája '20: Haza a kutatásban. Online felolvasóest, november 27.

- Közösségi önképzés és önértékelés a vajdasági magyar értelmiségiek körében 1945–1990 között. Doktori műhelyvita, december 15.

Az intézet munkatársai 2020-ban is jelen voltak a nyomtatott és elektronikus sajtóban az intézet profiljába vágó kisebbségi témák kapcsán. Az intézeti eseményekről, konferenciákról és új kiadványokról több esetben a sajtó is beszámolt. Kiemelendő az ukrajnai válsággal és a kárpátaljai magyarok helyzetével kapcsolatos médiajelenlét.

3. A kutatóhely legfontosabb hazai és nemzetközi eredményes K+F+I együttműködései az elmúlt két évben

- a. Vállalati kapcsolatok, az állami költségvetési, a nonprofit és a kormányzati szektorral való kapcsolatok

Az intézet szakmai közreműködésével folyik az Arcanum Kft. keretén belül a határon túli magyar sajtó digitalizálása (az eddigiekben mintegy 2 millió oldal), amely mellett az év során megkezdődött a román nyelvű sajtó, valamint a magyarországi nemzetiségi sajtó digitalizálása is. Szintén az intézet a szervező fél a Hungaricana keretében a határon túli magyar múzeumi kiadványok digitalizálása terén. Az intézetből történik korábbi megállapodás alapján az Erdélyi Magyar Adatbank tartalomfejlesztése is.

Az ELKH kutatóintézetek közül az intézet elsősorban a Társadalomtudományi Kutatóközpont többi intézetével, a Politikatudományi, a Jogtudományi, és a Szociológiai Kutatóintézettel, a Bölcsészettudományi Kutatóközponton belül pedig a Történettudományi Kutatóintézettel folytat közös kutatómunkát. Egy munkatárs 2019 óta tagja az MTA Fiatal Kutatók Akadémiájának.

Az egyéb hazai műhelyek közül különböző projektek keretében, az elmúlt években együttműködés alakult ki a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárával, a Külügyi és Külgazdasági Intézettel, a Nemzetpolitikai Kutatóintézettel, a Nemzetstratégiai Kutatóintézettel, a Tom Lantos Intézettel, valamint a Márton Áron Szakkollégiummal.

Az intézet igazgatója meghívott tagja az Igazságügyi Minisztérium Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoportjának.

- b. Felsőoktatással való együttműködések: oktatás, utánpótlás-nevelés, doktori iskolák stb.

A hazai egyetemi kutatóhelyek közül az intézet elsősorban a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézetével, illetve Alkalmazott Társadalomtudományok Intézetével, az ELTE TÁTK Szociológiai Intézetével, a Nemzeti Közszerződési Egyetemmel, a Pécsi Tudományegyetemmel, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetemmel, a Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományi Doktori Iskolájával, illetve Néprajzi Tanszékével működött együtt, amely együttműködések az év során leginkább közös konferenciák megrendezésében és kutatási projektek lebonyolításában öltött testet.

2020 folyamán az intézet 8 munkatársa volt valamely doktori iskola oktatója vagy tartott PhD kurzusokat. 14 munkatárs különböző egyetemeken és szakkollégiumokban (Budapesti Corvinus Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Mathias Corvinus Collegium, Miskolci Egyetem, Nemzeti Közszerződési Egyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem, Széchenyi István Szakkollégium) összesen 38 elméleti és 31 gyakorlati kurzust tartott, 16 BA, 8 MA hallgató diplomamunkáját, 4 TDK dolgozat megírását segítette, és 23 PhD hallgató disszertációjának készítését irányította. Az év során 9 egyetemi hallgató végezte el a szakmai gyakorlatát az intézetben különböző kutatásokban közreműködve.

2020. januárban a Delaware-i Egyetem 14 közpolitika szakos hallgatója látogatta meg az intézetet oktatójuk kíséretében és ismerkedett meg az intézetben folyó kutatásokkal.

c. Egyéb együttműködések, kapcsolatok

A nemzetközi együttműködések terén kiemelendő a flensburgi székhelyű European Centre for Minority Issues, a prágai International Centre for Ethnic and Linguistic Diversity Studies kutatóintézetekkel, a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézettel, a Sapientia – Erdélyi Magyar Tudományegyetemmel, a Babes-Bolyai Tudományegyetemmel, a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézettel, illetve a ljubljanoi Etnikai Tanulmányok Intézetével folytatott együttműködés. Az utóbbival való közös kutatás eredményeként született meg a Bilaterális kisebbségvédelem: A magyar-szlovén kisebbségvédelmi egyezmény háttere és gyakorlata c. kötet magyarul és szlovénül, amelynek ünnepélyes intézeti bemutatójára 2020 februárjában került sor. Egy munkatárs két hetet töltött a ljubljanoi intézetben vendégkutatóként. A nemzetközi együttműködések kialakítására és elmélyítésére adott továbbá lehetőséget az European Non-Territorial Autonomy Network (ENTAN) COST hálózatban való részvétel is. A járvány ellenére több munkatárs részt vett nemzetközi virtuális konferenciákon, workshopokon, továbbá nemzetközi szakmai szervezetek rendezvényein. Több kutató tagja olyan rangos nemzetközi tudományos szervezeteknek vagy intézményeknek mint az Association for the Study of Nationalities (ASN), a Donaueschwäbische Zentralmuseum Wissenschaftliche Beirat (Ulm), az European Association of Social Anthropologists (EASA), az European Education Research Association, a Magyar-ukrán történész vegyes bizottság, a Kommission für Geschichte und Kultur der Deutschen in Südosteuropa, és az International Political Science Association (IPSA). Azon hazai szakmai szervezetek közül, amelyekben intézeti kutató tag vagy vezető pozíciót töltött be, kiemelendő az NKFIH zsűri, a Közzolgálati Testület, az Országos Statisztikai Tanács, az MTA Domus Kuratórium, a Magyar Történelmi Társulat, a Hajnal István Kör, és a Magyar Szociológiai Társaság.

A munkatársak emellett több rangos, hazai és külföldi szakmai folyóirat – *Acta Humana, Fórum Társadalomtudományi Szemle, Educational Review, Erdélyi Társadalom, European Yearbook of Minority Issues, Journal für Kultur und Geschichte der deutschen im östlichen Europa, Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, Kisebbségi Szemle, Magyar Kisebbség, Modern Magyarország Pro Minoritate, Studia Sociologia, Századok* – szerkesztésében, szakmai lektorálásában is részt vettek, valamint több vezető nemzetközi folyóirat számára készítettek lektori véleményeket, illetve folytattak egyéb szakértői tevékenységeket.

Az év folyamán egy-egy kanadai és szerbiai vendégkutató összesen tizenegy hónapot töltött az intézetben.

4. A kutatóhely innovációs és pályázati tevékenysége az elmúlt két évben:

2019 folyamán a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) a magyarországi németek elmúlt száz évéről szóló tanulmánykötet, a közép- és délkelet-európai személyi elvű kisebbségi autonómiák választásairól szóló monográfia, valamint a Regio intézeti online folyóirat 2019. évi kiadását támogatta. Az év során két munkatárs nyerte el az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíjat, egy kutató pedig az Új Nemzeti Kiválóság Program Bolyai+ Felsőoktatási Fiatalkutatói, Kutatói Ösztöndíjat a személyi elvű kisebbségi autonómiák eredményességének témájában.

2020-ban egy munkatárs pályázata szerepelt eredményesen az NKFIH kutatási pályázatain: a három évre elnyert posztdoktori (PD) kiválósági kutatás az egyházak növekvő szerepvállalását vizsgálja a közoktatásban és az oktatáspolitikában annak kapcsán, hogy a 2010-es években az elismert egyházak nagy számban vettek át korábban önkormányzati, illetve állami fenntartásban működő iskolákat. Ennek hatására mára az egyházak komoly tényezővé váltak a magyar oktatásügyben, és a korábbiaknál összetettebb tanügyigazgatási feladatokat látnak el. A kutatás azt vizsgálja, hogy az egyházak oktatáspolitikai szerepvállalásával hogyan értelmeződik át az állam és a jóléti szolgáltatásokat igénybe vevő állampolgárok viszonya. Emellett kistérségi esettanulmányok segítségével tárja fel dokumentum-, költségvetés- és statisztikai elemzés, továbbá félig strukturált interjúk segítségével, hogy hogyan alakult át a

közoktatási rendszer és a minőségi oktatáshoz való hozzáférés három hátrányos helyzetű kistérségben. A kutatás kiemelt figyelmet fordít tehát arra, hogy milyen új feladatokat vállalnak fel a különböző egyházak a hátrányos helyzetű térségekben, és hogy milyen egyházi programok indultak a közelmúltban a roma és hátrányos helyzetű családok, közösségek felzárkóztatására. Az év folyamán az NKA és az MTA Folyóiratkiadási pályázata a Regio 2020. évi kiadását részesítette támogatásban. Az NKA a Hullóidő. Székely identitásépítés a 19-20. században és az Iratok a magyar-román diplomáciai kapcsolatok történetéhez c. kötetek, a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány pedig a Zsidó cserkészcsapatok története: identitás és emlékezet c. munka megjelentetését támogatta. Egy kutató elnyerte az Új Nemzeti Kiválóság Program Bolyai+ Felsőoktatási Fiatal Oktatói, Kutatói Ösztöndíjat a csoporton belüli verseny szerepéről a kisebbségi önkormányzati választásokon témájában.

5. Javaslat néhány kutatóra (név, elérhetőség megadásával, rövid indoklással), akiknek az életpályájáról, kutatásairól interjú készülhetne, ami bekerülhetne a beszámolóba

Bárdi Nándor – több évtizedes, a határon túli magyarokra irányuló szaktörténeti munkájával nem csak a tudományos ismeretek bővüléséhez járult hozzá, hanem egész Kárpát-medencei szintű tudományszervező tevékenységet folytat. (bardi.nandor@tk.hu)
Neumann Eszter – oktatáskutatással foglalkozik, a kutatók fiatalabb nemzedékéhez tartozik, életútja szépen bizonyítja azt, hogy a külföldi tanulmányok után itthon, gyerekvállalás mellett is lehetséges a hazai és nemzetközi tudományos életben jelentőset alkotni. (neumann.eszter@tk.hu)

6. Tudományos publikációk:

- **Bárdi Nándor; Éger György; Filep Tamás Gusztáv** (szerk.): Magyarok Romániában (1990-2015): Tanulmányok az erdélyi magyarságról. Kolozsvár: Kriterion Könyvkiadó (2020), 354 p. ISBN: 9786067391404. <http://real.mtak.hu/94190/>
- **Dobos Balázs**: A személyi elvű kisebbségi autonómiák Kelet-Közép-Európában. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kalligram (2020), 248. p. ISBN: 978-963-468-194-6. <http://real.mtak.hu/116781/>
- **Dobos Balázs**: The Elections to Nonterritorial Autonomies of Central and South Eastern Europe. NATIONALITIES PAPERS, 48: Special Issue 2. pp. 289-306., 18 p. (2020). IF: 0,803. <http://real.mtak.hu/107883/>
- **Eiler Ferenc; Tóth Ágnes** (szerk.): A magyarországi németek elmúlt 100 éve: Nemzetiségpolitika és helyi közösségek. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Argumentum Kiadó (2020), 312 p. ISBN: 9789634468172. <http://real.mtak.hu/113064/>
- **Fedinec Csilla; Csernicskó István**: Nyelvi kirakós Kárpátaljáról. Történelmi és politikai dimenziók (1867–2019). Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Gondolat Kiadó, 2020. ISBN 978-963-556-081-3. <http://real.mtak.hu/118027/>
- **Fedinec Csilla; Szakál Imre; Csernicskó István**: A magyarországi ruszinok és ukránok. Budapest: Magyar Nemzeti Levéltár (2020), 274. p. ISBN: 9789636312954. <http://real.mtak.hu/118876/>
- **Feischmidt Margit**: Deployed fears and suspended solidarity along the migratory route in Europe. CITIZENSHIP STUDIES 24: 4 pp. 441-456., 15 p. (2020). IF: 1,378. <http://real.mtak.hu/122882/>
- **Feischmidt Margit**: Memory-Politics and Neonationalism: Trianon as Mythomoteur. NATIONALITIES PAPERS, Vol. 48., Special Issue 1. pp. 130-143. (2020). IF: 0,803. <http://real.mtak.hu/122881/>

- **Feischmidt Margit; Zakariás Ildikó:** How Migration Experience Affects the Acceptance and Active Support of Refugees? Philanthropy and Paid Work of Hungarian Migrants in the German Immigrant Service. JOURNAL OF IMMIGRANT AND REFUGEE STUDIES, 18:4. pp. 481-497., 17 p. (2020). IF: 0,891. <http://real.mtak.hu/122883/>
- **Kovács Eszter:** Direct and indirect political remittances of the transnational engagement of Hungarian kin-minorities and diaspora communities. JOURNAL OF ETHNIC AND MIGRATION STUDIES 46: 6 pp. 1146-1165., 20 p. (2020). IF: 1,871. DOI: [10.1080/1369183X.2018.1554315](https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1554315)
- **Neumann Eszter;** Meg Magurie; Sharon Gewirtz; Emma Towers: Contextualising policy work: policy enactment and the specificities of English secondary schools. Research Papers in Education, Vol. 35, No. 4, pp. 488-509 (2020). IF: 2,062. <http://real.mtak.hu/122868/>
- **Neumann Eszter;** Gewirtz, Sharon; Maguire, Meg; Towers, Emma: Neoconservative education policy and the case of the English Baccalaureate. JOURNAL OF CURRICULUM STUDIES 52:5 pp. 702-719., 18 p. (2020). IF: 1,484. <http://real.mtak.hu/122869/>
- **Tóth Ágnes:** Németek Magyarországon 1950-1970. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Argumentum Kiadó, 2020. 580. p. <http://real.mtak.hu/113060/>
- **Turán Tamás:** Truth and/or peace: the political toolkit of the Hungarian Jewish Congress (1868-69). Jewish Culture and History 21: 3 pp. 240-261., 22 p. (2020). <http://real.mtak.hu/118999/>
- **Vizi Balázs** (szerk.): Magyarország és szomszédai. A kisebbségvédelem kérdései a kétoldalú szerződésben. Budapest: L'Harmattan (2020). 320. p. <http://real.mtak.hu/122934/>